

Rekonstrukcja spalonego hełmu wieży na zamku Dewinów-Bibersteinów w Żarach

Kompleks zamkowo-pałacowy w Żarach wznoszony był od XIII do XVIII w. Razem z parkiem i pałacem letnim stanowi jedno z największych i najcenniejszych zespołów rezydencjonalnych w Polsce.

Całość zlokalizowana jest w północno-zachodniej części starego miasta, a sam zamek zajmuje południowo-zachodni segment

założenia. Zamek i pałac na przestrzeni wieków były własnością Dewinów, Packów, Bibersteinów i Promnitzów. Po wymarciu rodu Promnitzów całe założenie przeszło na własność elektorów saskich. Począwszy od 1824 r. zamek służył jako więzienie. W 1930 r. urządzono tutaj Muzeum Regionalne, uszkodzone podczas alianckiego bombardowania miasta w 1944 r. Od tego czasu zamek pozostaje nieużytkowany. W latach 1955–1988 obiekt był remontowany, niestety na finiszu prac w 1992 r. zamek i pałac zostały sprzedane prywatnemu właścicielowi, który zadłużył je i doprowadził na skraj ruiny. Nowi właściciele kompleksu postanowili przekazać nieodpłatnie zamek miastu. Niestety na dwa dni przed planowanym powrotem w ręce miasta, 13 października 2019 r. wybuchł w obiekcie pożar, w wyniku którego spłonął barokowy hełm wieży i okalające ją dachy. Zdarzenie to zatrzymało przejęcie przez miejscowy samorząd od lat niszczącego zabytku o ponadregionalnej wartości historycznej, artystycznej i naukowej. Po pożarze zamek trafił w ręce Stowarzyszenia „Region Łużyce”, które rozpoczęło razem z miejscowym samorządem działania na rzecz odbudowy zniszczonej wieży. Podczas prac nad projektem rekonstrukcji, społecznicy zaproponowali przywrócenie wieży jej historycznego, ceramicznego pokrycia z dachówki karpiówki.

W tym celu zwrócono się o pomoc do największego polskiego producenta ręcznie formowanej ceramiki budowlanej, Heritage Roof Tiles Sp. z o.o. z Ostrzeszowa, wchodzącej w skład grupy FCB Ceramika, która wysyła swoje produkty praktycznie na cały świat. Do tej pory, wysokiej jakości ręcznie formowaną i wypalaną w tradycyjnych piecach Hofmanowskich opalanych węglem,



Żary, zrekonstruowany po pożarze barokowy hełm wieży pokryty dachówką karpiówką. Fot. Marcin Hładowski, 2020

ceramikę budowlaną z FCB, możemy spotkać w Niemczech, Francji, Belgii, Anglii, Szwecji, USA czy nawet w Australii. Firma włączyła się również w niezwykle trudnym zrekonstruowaniu dachówki na najstarszym ceramicznym pokryciu dachu *in situ* w Polsce, który znajduje się na tzw. Domu Solnym w Lubaniu. Heritage Roof Tiles Sp. z o.o. od samego początku brała czynny udział w przygotowaniach, projekcie odbudowy i ostatecznie dostarczyła produkowane w FCB Ceramika ręcznie formowane dachówki i gąsiory historyczne na pokrycie odtwarzanego hełmu wieży. Konstrukcja stanęła w ekspresowym tempie już końcu 2020 r., a dachówka karpiówka o historycznym, zróżnicowanym kształcie i śladami tzw. „palcowania” powierzchni oraz ręcznie formowane gąsiory, wypalane w węglowym piecu Hoffmanowskim, nadały zamkowej wieży niepowtarzalnego wyglądu.

Warto w tym miejscu podkreślić, iż szybka odbudowa spalonego hełmu wieży, której potrzebę dostrzegło Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przywróciła mieszkańcom Żar i wszystkim zainteresowanym losiem obiektu nadzieję, że rozpoczęta po II wojnie światowej odbudowa i remont zamku są realne, a państwu polskiemu nie są obce zabytki położone na jego dalekich krańcach. Wspólny wysiłek Stowarzyszenia „Region Łużyce”, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, samorządowców, wykonawcy prac i wyjątkowego polskiego producenta historycznej ceramiki budowlanej, bezsprzecznie przyczynił się do powstania czegoś unikatowego w skali nie tylko naszego kraju. Na odtworzonym w historycznej barokowej szacie hełmie żarskiego zamku, mieni się przepiękna, ręcznie wykonana ceramiczna dachówka, wypalona w historycznych piecach węglowych. W panoramę Żar – stolicy polskich Łużyc, po ponad pół wieku od zastąpienia historycznej dachówki miedzią i blachą i pożarze z 13 października 2019 r., powróciła historyczna sylwetka i kolorystyka zrekonstruowanego barokowego hełmu wieży.

Wioletta Łoś

Stowarzyszenie „Region Łużyce”



Żary, historyczna dachówka karpiówka z XVIII–XIX w. odnaleziona podczas prac przy wieży. Fot. Arkadiusz Gutka, 2019



Żary, dachówka na hełmie wieży w trakcie montażu. Zwraca uwagę charakterystyczne kolorystyczne rozwibrowanie powierzchni dachu. Fot. Tomasz Nieruchalski – Heritage Roof Tiles Sp. z o.o., 2020



Żary, hełm wieży w trakcie odbudowy. Fot. Andrzej Buczyński, 2020